

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentatio Academica De Recta Theologiae Parabolicae
& Allegoricae Conformatione**

**Pfaff, Christoph Matthaeus
Christlieb, Wilhelm Bernhard
Rühle, Christian Andreas**

Tubingae, 1729

CAPUT PRIMUM

[urn:nbn:de:bsz:31-41906](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-41906)

ANTECESSIO.

Ost editas duas de rectâ Theologiæ typicæ & propheticæ conformatione commentationes justum est & æquum, imò ipsa poscit argumenti ratio, ut & de rectâ Theologiæ parabolicæ & allegoricæ conformatione agamus, coeptum sic filum ad finem perducturi. Quod dum facimus, & heic Deum rogamus, ut adjutorio suo clemens nobis adsistat!

CAPUT PRIMUM

DE

RECTA THEOLOGICÆ PARABOLICÆ CONFORMATIONE.

§. I.

Arabola, à Græco παραβάλλειν, quod inter alia & conferre, comparare est, est collatio sive comparatio vi vocis (a). Locutionem obscuram cum acumine conjunctam denotat vox Matth. XV. 15. Proverbium, adagium, apophthegma alibi significat Luc. IV. 23. V. 36. VI. 39. monitum morale Luc. XIV. 7.

A

fimi-

similitudinem quoque & figuram Luc. XXI. 29. Hebr. IX. 9, XI. 19. in quo posteriore loco & *tyrum* significare posset (b). Communiter verò parabola in tabulis N. T. dicit historiam, sed verisimilem, eo fine confictam, ut altius & spirituale, quid sub isto velo significetur (c). Idem est *παροιμία* Joh. X. 6. aliàs locutio paulò obscurior & figurata Joh. XVI. 25. & proverbium 2. Pet. II. 22. Ebraicæ voces, quæ huc ex V. T. pertinent, sunt *משל*, *הדה*, *מליצה*, de quibus heic non est dicendi locus (d).

- (a) Confer Jo. Vorstii Philol. sacram P. 1. C. 4. p. 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.
- (b) Dicitur hic Abrahamus filium Isaacum, cujus immolationem Angelus impederat, *ἐν παραβολῇ* recepisse. Ubi ut plurimum interpretes vertunt, in figurâ, in typo, sive Christi ex mortuis resuscitandi, sive & fidelium olim resuscitandorum, vel ad similitudinem plurium in V. & N. T. jam resuscitatorum. Lamb. Bos in exercit. ad N. T. p. 247. putat, *ἐν παραβολῇ* idem esse ac *quasi* è mortuis. G. Raphelius existimat, idem hoc esse ac *παραβολῶς ἰσπερατὸ* apud Polybium in annot. in N. T. ex Polybio & Arriano p. 676. 139. Sed cl. Hombergk zu Vach in parergis sacris ad h. l. putat *ἐν παραβολῇ* idem esse ac *in presentissimo periculo*. Hinc apud veteres *Parabolani* illi dicti, qui peste grassante agrorum servitio sese addicebant vel spe lucri contra bestias pugnabant vel petrauro per ignem transilire non detestabant. Imò & Christiani olim subinde ita dicti, quòd confessione Christi maximis periculis & cruciatibus audacissime sese exponerent. Vide Saldeni otia Theologica L. 4. exerc. 5. §. 3. & Neumanni diss. cit. §. 6. p. 420. 421.
- (c) Confer Neumanni diss. citatam §. 5. p. 419. §. 7. p. 421. 422. Hujus hæc definitio est. *Parabolam dicimus figmentum verisimile, protasi & apodosis constans, quo Orientales potissimum Doctores, propositâ actionum humanarum non ludicrâ imagine doctrinam recondebant, ut sublimiora caperentur facilius torpentesque & rudes animi quâdam docendâ voluptate permulcerentur.* Adde Teilmannum in comm. ad Luc. XVI. p. 73. 139.
- (d) Vide Glaslii Philol. sacram L. 2. tr. 2. sect. 5. art. 1. §. 3. & Camp. Vitringæ Vorbereitung über die Evangelischen Parabolen §. 10.

§. 2.

Differt itaque parabola ab historia, à simili vel exemplo, ab apologo, ab anigmate, à fabulâ, à proverbio, ab allegoriâ, à poëmâ & eclogâ, ab emblemate, à signo, à symbolo, à typo, à prophetiâ. Historia est

est rei verè gestæ narratio. Simile strictè sic dictum protasi & apodosi caret, vel saltem totam quandam historiam quasi gestam haud involvit. Exemplum non fictum sed verum esse debet (a). Apologus fictio est, quâ brutis vel rebus inanimatis actiones rationales tribuuntur, altius quid significandi ergò (b). Ænigma est sermo generalis, obscurus, cum acumine dicendi conjunctus, imò & subinde *ἐναντιοφάνης*, speciale quid, haud facilè divinandum, nullâ prorsus explicatione adpositâ, innuens (c). Fabula pressè sumta est fictio & narratio vana, scenica & dramatica, itidem haud verisimilis, ad ludicrum & vanum dicendi genus pertinens (d), ad quod fabulæ maximè Romanenses spectant (e). Proverbium est insignis sed brevis sententia, *κελεύει γυμνασίου* & gravis, acumen etiam quoddam secum ferens, celebrata in vulgus, notabile quid insinuans (f). Allegoria eaque Biblica est rei alicujus mysticæ seu spiritualis per aliam in Scripturis sacris narratam eamque haud fictam repræsentatio (g). Poëma uti & Ecloga ligatum dicendi fingendique genus est, parabola profaicum (h). Emblema non est fictio rei cujusdam tanquàm gestæ sed imago à rebus naturalibus petita ad altius quid significandum. Signum non semper rem repræsentat sed subinde indicat saltem, nec fictio rei tanquàm gestæ est, uti nec symbolum (i). Typus est rei alicujus, vel historix, vel personæ V. T. haud fictæ figura ex instituto divino rem aliquam, maximè N. T. præfigurans (k). Prophetia denique futurorum prædictio est, quæ per parabolam subinde fieri quoque potest, etsi hæc ad illam haud requiratur (l).

(a) Ast exemplorum duo genera esse, vera alia, alia falsa & ficta ait Aug. Buchnerus de commutatâ ratione dicendi p. 557. sqq. qui itidem p. 559. ad exempla quasi vera parabolas refert, contradicente tamen Neumanno in diss. de parabolâ §. 7. in primitiis diss. acad. p. 423.

(b) Tales apologi habentur Jud. IX. 8. sqq. 2. Reg. XIV. 9. sqq. Parabolas cum apologis confundit cl. Moshemius in diss. de patrefamiliâs & operariis in vineâ.

(c) Ast in parabolâ additur explicatio, vel facilè saltem ex circumstantiis & contextu divinari potest. Vide Dannhaverum in ideâ boni interpretis & malitiosi sophistæ p. 219. sqq. & Neumannum l. c. §. 10. p. 428. sqq. Exemplum ænigmatis habetur Jud. IX. etî Vossius L. 4. instit. Orat. C. 11. ænigma illud haud existimet, cum id, quod ænigmate aliâs significatur, debeat

debeat esse res nota. Sed de ænigmatate confer Glassium in Philol. sacrâ L. 7. tr. 1. C. 22.

- (d) Plurimum itaque hallucinantur, qui parabolâ eodem passu cum fabulis ambulare putant. Ita olim Erasmus, quem Salmero castigavit, ita deinceps H. Grotius, qui nomina *fabula*, *fabella* & *affabulationis* non tantum applicavit ad Matth. XIII. 3. 44. 49. Marc. IV. 14. &c. & L. II. de Jure belli & pacis C. 20. §. 48. sed & *fabularum ambages* Christo adscripsit, per quas aliqua mendacii species defendi queat L. 3. C. 1. §. 9. reprehensus eapropter à Cloppenburgo in exercit. Theol. Loco I. disp. 1. & in disp. 1. de Canone, & à J. A. Oliandro in Grotium de J. B. & P. p. 1179. ita & Guil. Saldenus in otii Theologicis L. 4. exerc. 3. de parabolis Evangelicis §. 4. p. 695. qui eapropter vapulat Marckio in Sylloge diss. ad selectos textus N. T. diss. 4. §. 4. p. 114. 115. Scilicet & ab apologo & à fabulâ differt parabola, quod hæc fingit id, quod verisimile est, apologus & fabula verisimilitudinis rationem haud habent. Etenim in parabolâ nulla habentur *ἀδύνατα*, sed Horatio iudice in arte poetica,

ficta voluptatis causâ sunt proxima veris.

Confer eundem Neumannum l. c. §. 8. 9. p. 424. sqq.

- (e) Profanum hæc dicendi genus involvunt, quod fictionem ultra, quam par est, continuat & in amatoriiis maximè casibus fingendis versatur, ad vanitatem maximè declinans, nimisque fabulis & fœcis dictionis legentis attentionem fallens, etiam & sint, quæ utilitatem quandam ferrefecum videantur, uti Fenelonii *avantages de Telemaque*, infœcio tamen autore ab ipsius cubiculario primum editæ, egregiis observationibus moralibus ansam subministrantes. Sed confer hic Huetium de fabulis Romanensibus & Neumannum l. c. §. 16. p. 441. 442.
- (f) Adagia N. T. collegere Andreas Schottus, S. J. & Jo. Vorstius. Illius *adagia sacra N. T.* Antverpiæ A. 1628. edita fasci 111. exercit. Philolog. historicarum n. 5. p. 413. sqq. inseruit Thomas Crenius. Hujus diatribam de adagiis N. T. in syntagmate diss. de stylo N. T. p. 471. sqq. exhibuit Jac. Rhenferdius. De proverbiis V. T. addendus est Glassius in Philol. sacrâ L. V. tr. 1. C. 21. maximè verò & Martinus del Rio, Jesuita olim Salmanticensis, cujus extant adagia sacra Lugduni 1614. 4. edita. Utri verò parabolæ ab adagiis, ita & à *γνώμας* & *ἀποφθέγματα* differunt. Vide G. Calixti Concord. Evang. L. IV. C. 7. p. 183.
- (g) Confer, quæ hanc in rem C. 2. §. 1. 2. dicemus.
- (h) Dissentimus ergo hic ab Aristotele, qui pœsin quandam sine metro constituit, *ἰσοποιήσις* nomine insignitam. Vide Vossium de art. poet. nat. p. 8. sqq.
- (i) Vide diss. nostram de rectâ Theologiæ typicæ conformatione p. 8.
- (k) Dantur enim & antitypi in V. T. Vide H. Heisenii diss. de signo Jonæ in Museo Bremensi Vol. 1. P. 4. §. 15.
- (l) Confer infra §. 12.

§. 3.

Methodum docendi per parabolas familiarem olim fuisse gentibus orientalibus, Syris, Arabibus, Persis, Ægyptiis, imò & Græcis & Romanis dudum observârunt eruditi (a). Maximè verò illæ & Judæis fuere frequentatæ (b). Hinc Talmud ipsorum aliique libri antiqui ejusmodi *הגרות* *narrationibus* scatent (c). Hinc & ipsæ quoque parabolæ Evangelicæ subinde in Talmude leguntur (d). Ubi quæstio inter eruditos agitur, num Salvator optimus ex communi docendi ratione tunc frequentatâ desumerit illas, vel potiùs Judæi ex Evangelii istas suos in usus verterint (e), qui tamen illas aliter subinde recensent & alium in finem adhibent (f).

- (a) Vide Carpzovium in introd. in Theol. Jud. C. 8. §. 1. 2. ubi quàm maximè citat & exemplum Reginæ Sabæ Salomonem per ænigmata tentantis 1. Reg. X. 1. Douxtaum in analectis sacris N. T. p. 18. 19. Spanhem. Theol. Op. P. 1. col. 292. Pocockium in portâ Mosis p. 147. 150. Neumannum l. c. §. 12. 13. p. 434. sqq. Camp. Vitrinam in der Vorbereitung über die Evangelische Parabeln §. 11. cum notâ Jo. d' Outrein hujusque Einleitung über die Parabel vom verlohrnen Sohn §. 3. uti & cl. Jungendres in specimine philologico de veterum Gentilium & Judæorum Theologiâ mythicâ.
- (b) Vide Hieron. ad Matth. XVIII.
- (c) Confer hic prorsus J. C. Wolfii Bibliothecam Hebr. P. 2. C. 7. §. 1. sqq. p. 973. sqq. ubi & autores huc pertinentes citantur.
- (d) Ita parabola de femine Matth. XIII. 3. sqq. legitur in Talm. Hieros. Kilaïm C. 1. de operariis in vineâ in Gemarâ Hierosolymitanâ, cod. Brâchos & in Midrasch Kohelet itemque in Tanchuma, de decem virginibus Matth. XXV. 1. sqq. in Gemarâ Babylonicâ Schâbbas itemque & in Midrasch Kohelet, de servis Dominum ex nuptiis redeuntem expectantibus apud Kimchium ad Jes. LXXV. 13. 14. de drachmâ perditâ Luc. XV. 8. in Schir hasschirim rabba, & de divite epulone & Lazaro Luc. XVI. 19. sqq. in Gemarâ Babylonicâ Brâchos, recensentibus loca Julio Conrado Ottone in Gali Rafia L. 1. C. 16. quem etsi malæ fidei arguat Thomas Bangius in cælo orientis & prisca mundi exerc. 1. p. 53. ab imposturâ tamen heic absolvit Carpzovius in introd. in Theol. Judaicam C. 8. §. 3. Lightfooto in horis Talmudicis ad Matth. XX. 1. XXV. 2. & in operibus posthumis f. 42. Sheringhamio in præfat. ad cod. Joma, Sauberto in palæstrâ Theologico-philologicâ p. 277. 278. Vorstio in Philol. sacrâ P. 1. C. 4. p. 140. sqq. Cartwrighto in mellificio Hebraico ad Matth. XX. 1. sqq. XXV. 1. sqq. Luc. XV. 8. & Lœffero in expl. par. de Patrefamiliâs & operariis in vineâ p. 9. 10. Ita & Jac. Altingius ad Dent. XV. refert ex Ebrais parabolam similem illi de œconomo injusto Luc. XVI. Verba refert Jo. d' Outrein in specimine observationum miscellanearum p. 203. sqq.

- (e) Autores huc spectantes allegavit cel. Wolfius l. c. §. 6. p. 978. Paucis addimus, prius affirmasse & Kœnigsmannum in prodomo clavis Propheticae p. 55. 196. & in diss. de parabolis Christi prophetis p. 17. & ante ipsum Hammondum ad Matth. XX. 1. atque Saubertum l. c. posterus Carpozium l. c. §. 3. & in præf. ad Lightfooti horas Talmudicas, itemque Rambachium in instit. Hermenevt. p. 537. 538.
- (f) Egregie hoc observant Basnagius in histoire die Juifs L. 3. Ch. 6. §. 15. p. 179. & Lœflerius l. c. p. 9.

§. 4.

Jam verò & character Messiaë hic quidam fuit, per parabolas populum docere. Monet hoc Matthæus XIII. 35. dicitque, eapropter hoc docendi genere usum fuisse Christum, ut impleretur id, quod Propheta dixerit: *Aperiam parabolis os meum, investigabo abscondita à fundatione mundi.* Propheta hic Asaphus (a) est & verba cubant Ps. LXXVIII. 2. Sed ais, in psalmo hoc nullas inveniri parabolas adeoque hanc Matthæi citationem vel huc haud quadrare, vel saltem accommodatitiam esse, cujus generis allegationes & aliæ in Novo Testamento dentur (b). Itaque vel ea, quæ in hoc Psalmo extant, typicè ad statum populi Israëlitiçi tempore Christi applicanda sunt (c) vel Christus non solum ejusmodi מְשָׁלִים & חֲדוּת qualia Ps. LXXVIII. afferuntur, quæque ad curam Judæorum à Deo olim habitam pertinent, sed & alia, quæ nomen hoc adhuc magis tuentur, vi hujus oraculi suo tempore enarrare debuit (d). At, quid hoc est, quod Christus à Matthæo dicitur *sine parabolis nihil ad populum dixisse* comm. 34. cum tamen simplici & clarâ oratione ad eundem sapissimè fuerit usus? Nodum hunc tangit Surenhusius (e) aitque, Christum, cum animadvertisset, Judæos ad simplicem illam doctrinæ propositionem oculos claudere, parabolico deinceps dicendi genere usum, ut elegantia & novitate dictionis percussi sermoni eò magis attenderent. Quæ itaque Matthæus hinc profert, ad tempus illud, quod tunc dicebat ad populum Salvator, restringenda sunt.

- (a) Vide 1. Chr. XVI. 37. XXVI. 1. 2. Chron. XXIX. 30. Calumniatus olim fuit Porphyrius, Matthæum ex ignorantia scripsisse, *Μὴ ἔμελλεν ἑρῶναι*, quod deinceps nomen in Ἀσάφ eapropter mutatum fuerit à Christianis. Utrunque scilicet nomen, notante & Hieronymo, olim in quibusdam codici-

dicibus existit, errore librorum, qui scholium ad marginem scriptum in textum immiserant. Sed genuina lectio sine dubio illa est, quam hodie universalis codicum consensus comprobat. Velim hic conferri, quæ hanc in rem eruditè scripsit ad h. l. Olearius in observ. sacris in Evang. Matthæi p. 408. sqq. Absurdum est, quod ait Whistonus, Judæos effatum illud ex Prophetâ Jesajâ, qui hic citatus à Matthæo juxta antiquos codices fuerit, sustulisse in the essay towards restoring the true text of the Old Testament p. 104. 315. 316. Notamus hic ἐν παρῶν, Critobulum illum Hierapolitanum, cujus extant literæ ad Origenem Adamantium, h. e. Rich. Simonem, non ipsum hunc Simonem esse, sed vel Jo. Clericum vel alium, qui literas hæc suffixit libello, cui titulus: defense des sentimens de quelques Theologiens de Hollande sur l'histoire Critique du Vieux Testament contre la reponse du Prieur de Bolleville p. 421. sqq. Id quod notamus contra cæl. Wolfii curas in Matthæum ad h. l.

(b) Confer hic infra C. 2. §. 1.

(c) Confer cæl. Michaelis ad Pf. LXXVIII. 1. p. 584. & imprimis Deusingium in demonstr. alleg. hist. V. T. L. 2. §. 90. sqq. p. 79. sqq.

(d) Vide hic Jo. Marckii syll. ad sel. textus N. T. exerc. 4. §. 7. p. 120. & cæl. Wolfium ad h. l. Quod restat, difficultatem hanc haud tetigit Th. Crenius, ubi in præfatione fascis III. exercitationum philologico-historicarum effatum hoc datâ operâ explicavit.

(e) in βίβλῳ καὶ ἀλλογῆς P. 243.

§. 5.

Et sic jam ad istam quæstionem devolvimur, quâ disputatur, cur parabolicâ istâ docendi methodo usus fuerit Salvator? Mentem nostram jam alibi (a) hanc in rem expressimus, ubi ita scripsimus, factum hoc à Christo, ut non solum ad infirmitatem populi communi huic methodo assueti condescenderet (b) sed & *mysteria regni cælestis amœno quodam involucro sic tegeter, curiositatem & attentionem hominum sic duplicaret, elegantibus istis ἐμβλήματασιν doctrinam suam eò clariorem redderet, memoriaque auditorum, cui emblematica & parabolica faciliùs adherent, sic consuleret, imò & futura Ecclesia fata sub isto parabolarum schemate sic subinde depingeret.* Alii & hoc addunt, ut *œconomia obscuriori V. T.* ubi revelatio tam clara non erat, adhuc tantisper duranti Christus sese accommodaret (c), ut & modum docendi Prophetis familiarem servaret & homines crassos à rebus obviis & quas omnes caperent, ad res sublimes, nec intellectas duceret (d). Videri possent hæc non ad eò malè posita, nisi subinde in Evangeliiis diceretur (e), in parabolis ad populum locutum Christum, ut *videns ille*

non videat & audiens non intelligat, ne forte convertatur & remittantur ipsi peccata, non enim datum esse populo, arcana regni cœlestis nôsse. Alius itaque parabolæ finis videri potuisset apud impios & reprobos ac apud fideles & electos (f). Sed huic dubio jam olim obviavimus. Scilicet populo non datum erat nôsse mysteria salutis sine isto involucre parabolico, cœcutientibus ad lucem veritatis simplicis Judæorum propriâ culpâ occæcatorum vel de veritate muneris Messiani, quod gerebat Christus, nondum persuasorum oculis. Discipulis saltem competebat hæc prærogativa, quæ præstantior jam affulserat veritatis lux. Nec simpliciter dicitur, parabolæ ipsas propositas esse, ut videntes non videant, sed sub tacitâ conditione, nisi sensum parabolæ cum discipulis nôsse desiderarent. Designatur itaque his verbis non finis sed eventus prædicationis parabolæ, imò & hujus causâ, quæ hæc erat, quòd, uti jam dictum, ad propositionem veritatis simplicis tamen converti nollent miseri Judæi. Sic enim fiebat, ut justo Dei judicio veritati clarè propositæ genus dicendi involutum & parabolicum succederet, suâ tamen & nihilominus claritate & amœnitate radians (g) adeoque tum gratiæ divinæ antecedenti tum subsequenti judiciariæ suis modis pro variâ quoque auditorum ratione subserviens.

- (a) in vindiciis sanctitatis divinæ p. 24. 25. Adde Saldenum in otii Theol. L. 4. exerc. 3. §. 4. p. 695. 696. Neumannum in diss. de parabolâ §. 18. & Marckium in sylloge diss. ad sel. textus N. T. exerc. 4. §. 5. p. 116. 117.
- (b) Scilicet ita Christus ad populum, innuente Marco, dixit, *καὶ δὲς ἰδοὺ αὐτοῖς ἀπέειπεν* Marc. IV. 33. Vide Geamœnum de aliamoditate scribendi in miscellan. Lips. T. 5. obs. 99. p. 70.
- (c) Ita Witsius in œcon. fœd. Dei L. IV. C. 13. p. 619.
- (d) Ita Spanhemius in vindiciis Evangelicis ad Matth. XIII. 11. 13. Opp. Theol. T. III. col. 292.
- (e) Matth. XIII. 10. sqq. Marc. IV. 11. 12. Luc. VIII. 9. 10.
- (f) Vide Marckium l. c. §. 6. p. 117. 118.
- (g) Vide vindicias sanctitatis divinæ p. 25. sqq. & Episcopii instit. Theol. L. 4. C. 13.

§. 6.

Quæstio hic movetur à Josua Placæo, Theologo Salmuriensi, cur Apostoli parabolis haud fuerint usi? Ratio est, quia obscuritas illa
rece-

revelationis, quæ in V. T. militabat, non plenè quidem in confinio V. & N. T. cessavit, unde Christus, quemadmodum id prædictum quoque fuit, parabolis usus est, hoc verò mortuo & deinceps in cælos sublato, cum omnis V. T. ratio penitus evanisset, clarissima deinceps revelatio succedere debuit. Nam Johanne Baptistâ, ita Placeus, extrinsecus tanquam stellâ matutinâ exorto & Christo tanquam sole justitia exoriente, quamdiu ipsius infirmitatum & passionum opacitos intercipiebat radios gloria Dei in ejus facie fulgentes, minuebatur quidem umbrarum obscuritas ob luminis propinquitatem & aliquam revelationem, non tollebatur tamen prorsus, & fiebant tum quoque novæ quadam umbra sed ita tennes & exiles, ut vix umbra dici mereantur, quales sunt parabole, quæ nec tam crassæ, & uti ita dicam, reales sunt, quam umbra V. T. & plus habent lucis, minus obscuritatis. Proponuntur enim ut parabole, typi verò, ut res gestæ. Itaque in typis est sensus literalis obumbrans sensum mysticum, quæ in parabolis aut nulla omnino est aut non attenditur. Hæc Placeus (a). Sed num parabolis quoque insit sensus mysticus, infra dicemus.

(a) in diss. 1. de typis, §. 25. Operum T. 1. p. 8.

§. 7.

Duplex est uniuscujusque parabolæ pars, ipsa parabola, & id, quod per illam significatur. Illa *materiale*, hoc *formale* dicitur, illa *περίστασις* est, hæc *ἀπόδοσις*, illa *ἄρουρον*, hoc *ἄριμον*, quod vel expressè ponitur, vel subintelligitur tamen & subinde à lectore splendendum est. Atque hæc explicatio parabolæ vel simplex vel duplex est, simplex quidem, cum vel ab initio tantum vel in fine adjungitur, duplex, cum utrinque id fit (a). Aliter paulò Glassius, qui in parabolis *radicem*, *corticem* & *medullam* distinguit. *Radix* est scopus parabolæ, *cortex* parabolæ sensus literalis, *medulla* sensus mysticus (b). Res ferè eodem recidit.

(a) Confer Franc. Gomarum in explic. Matth. XXII. Operum T. 1. f. 80.

(b) Vide Philol. sacram l. c. art. 4. can. 3.

§. 8.

Parabolarum variæ species sunt. Sunt enim vel didascalicæ (a) vel elencticæ (b) vel pædevticæ (c) vel epanorthoticæ (d) vel pa-

raeleticæ (e), ita tamen, ut una sæpè parabola ad diversas referri species possit (f). Imò dantur & parabolæ propheticæ, de quibus deinceps.

- (a) Pertinet hùc parabola de seminibus in diversa loca sparſis Matth. XIII. 3. ſqq. de bonis & malis in agro herbis ibid. comm. 24. ſqq. 37. ſqq. de grano ſinapis com. 31. ſqq. de fermento comm. 33. de ſemine in agro ſparſo & inopinatos fructus ferente Marc. IV. 26. ſqq.
- (b) e. g. de paſtoribus non per rectam portam in ovium ſtabulum ingredientibus Joh. X. 1.
- (c) Vide Luc. X. 30. ſqq. ubi de Samaritano, Judæo in viâ vulnerato opem ferente, Luc. XI. 5. ſqq. ubi de amico vicino, noctu panes intempèſtivè poſtulante Luc. XII. 33. ſqq. ubi de ſervis dominum redeuntem exſpectantibus, Luc. XVI. 1. ſqq. ubi de œconomo injuſto, domini bonis ſibi amicos parante agitur.
- (d) Speſtant hùc e. g. parabola de infantibus Judaicis, ludentibus cum ſociis, Matth. XI. 16. ſqq. de ſervo, cui Rex ingens debitum remiſit, qui verò à ſocio vile debitum aſperè & ſeverè exegit Marc. XVIII. 23. ſqq. de Phariſæo & publicano precantibus Luc. XVIII. 9. ſqq. de ove, item nummo perduto & reperto, ut & filio degenerè, ſed reſipiſcente filioque bonæ frugis Luc. XV. de divite in gehennam delato Lazaroque paupere in Abrahami ſinu recumbente Luc. XVI. ſqq. & de ficu precibus vinitoris adhùc parumper toleratâ Luc. XIII. 6. ſqq.
- (e) Confer hùc e. g. parabolam de injuſto iudice, à viduâ precibus inſtante, flagitante & urgente ad auxilium permoto Luc. XVIII. 1. ſqq.
- (f) Haud ſpernenda hæc obſervatio eſt cl. Læſleri in diſſ. de patrefamiâs & operariis in vineâ p. 161.

§. 9.

Præmiſſis hiſce, parabolæ Bibliçæ & primò quidem eas, quæ in V. T. habentur, paucis recenſemus. Pertinent hùc parabolæ 2. Sam. XII. 1. ſqq. XIV. 5. ſqq. 1. Reg. XX. 39. ſqq. Jeſ. V. 1. ſqq. Ezech. XV. 1. ſqq. XVII. 3. ſqq. XXIII. 1. ſqq. XXXIII. 2. ſqq. itemque viſiones parabolicæ Jer. I. 11. 13. Ezech. I. VIII. IX. X. XXXVII. Amos VII. VIII. IX. Zach. I. 8. ſqq. II. III. IV. V. VI. quales & Apocalypticæ ſunt. Apologos, etſi naturam parabolæ habeant Jud. IX. 8. ſqq. 2. Reg. XIV. 9. Zach. XI. 1. ſqq. uti nec ænigma illud Jud. XIV. 14. (a) & apophthegmata Salomonis 1. Reg. IV. 32. hiſtoriasque & acſiones emblematicas 2. Reg. XXII. 11. Jeſ. XX. 2. ſqq. Hoſ. I. III. Ezech. IV. V. XII. XXI. XXIV. hùc non referimus (b). Num libelli ſacri Ruth (c), & Jobi (d), item prophetia

pheta Jonæ (e) , num & libellus Judith (f) uti & historiæ Sufannæ , Beli & Draconis (g) parabolæ sint , disputatur. De Cantico Canticorum id certum est , licet explicatio dramatis hujus sacri & mystici varia sit (h) .

- (a) De edulio & problemate Simsonis mystico eruditissima dissertatio exstat Theologi quondam Bremensis , Godefr. Jungstii , Bremæ A. 1708. edita. Recenset ille primùm Interpretum , ænigma hoc allegoricè explicantium sententias , aitque , esse , qui per leonem prostratum diabolum , esse , qui Christum figuratum dicant , esse & , qui tentationes & afflictiones illo significari putent , quæ sententia posterior Corn. à Lapide & Altingii sit , Vitrinam observ. L. 6. C. 21. Paulum conversum per leonem indigitatum velle , ipse denique prostratum à Christo imperium Romanum gentile per leonem heic intelligit. Aliam nuper hujus ænigmatis solutionem mysticam dedit in Naziræo suo , cui insertus est Simson literalis & mysticus , Amstelædami A. 1727. edito Bernh. Seb. Cremerus , Theologus hodie Harderovicensis , dignam sanè , quæ attendatur. Hic postquam p. 325. sqq. Vitrinam refutasset , per leonem diabolum intelligendum ait , devictum à Christo , Simsonis antitypo , per parentes Simsonis Judæos cæcos , quibus ænigma Evangelii haud revelarit ille , per sponsam Philistæam Ecclesiam ex gentilibus collectam , per apes primos post victum Diabolum fideles & Christianos , per mel charismata Spiritus S. per convivium nuptiale regnum Dei , ad quod vocandæ essent gentes , per septem dies septem periodos N. T. per vestes nuptiales gloriam Christianorum , & sic deinceps. Quæ nostra hic mens sit , paucis ediximus in dem kurzen Abriss vom vahren Christenthum p. 138. Qui plura nôsse voluerit , adeat peculiare dissertationes de hoc Simsonis ænigmatæ à Frischmutho , Strauchio , Kirchmajero editas.
- (b) Confer hic A. L. Königsmanni disput. de emblem. Prophetic. constitut. Kilon. 1712.
- (c) Ita existimat Herm. von der Hardt , libellum hunc effigiare historiam Simonis Hyrcani Patris , Pontificis item & Principis , in Ecclesiâ & Republicâ Judaicâ eminentis. Vide Ænigmata prisca orbis f. 243. 321. Ipsa deductio nondum , quod mihi constet , prodiit. Sunt & , qui allegorias & typos hic quærant. Ita Pontificii per Rutham Mariam Deiparam figurari putant , alii , uti Biermannus , vocationem gentium ad Ecclesiam & Christi desponsationem hic typicè adumbrari existimant. Vide J. G. Carpzov. introd. ad libros Bibl. V. T. eosque historicos p. 200.
- (d) Ita Judæi in Baba Bástra , ita Junilius , Episcopus Africanus , ita Anabaptistæ antiquiores , ita Menétrierius , Jesuita Gallus de dramatibus Musicis veterum & hodiernis , ita Clericus dans les sentimens de quelques Theologiens de Hollande sur l'histoire critique du P. Simon p. 274. sqq. quem refutarunt Witius in diss. epist. ad Ulr. Huberum de Script. S. autoritate divinâ §. 23. p. 21. sqq. & Majus in sel. diss. 1. de Scr. S. §. 26. p. 43. sqq. Ita maximè cel. Hardtius , qui putat , autorem libri Jobi , Poëtam & Oratorem excellentem statum gentis Israëlitiæ in Assyriaco exilio symbolis admirandis ,

tragædorum arte pinxisse. Idem duodecim animalia terrestria Jobi C. XXXVIII. XXXIX. symbola duodecim urbium & popolorum proximè circa terram Israëlitam per omnes fines esse asserit, Jobique hippopotamum C. XL. 15. sqq. regni Ægyptiorum symbolum esse putat. Vide Tomum I. in Jobum, maximè f. 244. sqq. 254. sqq. 498. & adde G. L. Asteri diss. nuperam de hypothesi dramatica S. Codici illatâ §. 7. sqq.

- (e) Ita idem cel. van der Hardt vaticinia Jonæ in meras parabolas vertit. Quæ enim in primis capitibus de Jonâ in pisce dicuntur, de Manasse in exilium Assyriacum abducto & in urbe Lybon captivo explicat & preces Jonæ per preces Manassis pro libertate obtinendâ factas egressumque è pisce de Manasse è carcere liberato & in Judæam reduce exponit. Ita &, quæ Jon. III. IV. referuntur, de Josiâ Rege Judæ interpretanda censet, sub Assyriorum jugo libertatem desiderante, Phraorte & Cyaxare, Regibus Medorum Ninum obsidione claudentibus, quâ per eadem Phraortis à Chinaladano Assyrio factam solutâ impatiens Josias, novam spem de Nino per Cyaxarem (qui per ricinum Jonæ designatus putatur) evertendâ conceperit, vanam tamen & hanc, cum Indathyrsus Scytha & Cyaxarem Ninum obsidentem fuderit, & sic, quemadmodum Josias miseratus fuerit Cyaxaris fusi, ita Deus pepercit Nino delendæ. Vide passim libellos hanc in rem compositos, quæ in ænigm. prisca orbis, ubi Jonas in historiâ Manassis & Josiæ representatur, exstant. Alibi aliter ænigma hoc Propheticum explicatur, ubi Ninive in Samariam, Rex Ninive in Jeroboamum II. carcharia seu cetus in Jonæ Mufæum Samaritanum & Tarsus in Sardem transformatur, aliâ adhuc interpretatione adjectâ, quâ Jonas hic populum Israëliticum representare dicitur, in exilium Assyriacum & urbem Ninum & Kir, symbola piscis vel carchariæ, deportandum. Vide l. c. f. 243. sqq. Loca Matth. XII. 40. XVI. 4. Luc. XI. 32. ita exponit l. c. f. 254. *Jonam suo ævo Israëlitis penitentiam nunciâsse Ninivitarum nomine, atque ita & Christum Judæis penitentiam nunciare velut Ninivitis ille aut veteribus Israëlitis. Jonam Ninivitis aut Samaritanis impænitentibus proximum per Assyrios exilium denunciâsse, sic & Christum impænitentibus Judæis ultimam per Romanos interneccionem denunciare. Sicut verò Jonas triduo commoratus fuerit in ventre piscis pro symbolo triduana sue commorationis aut functionis apud Samaritanos, ita & Christum tribus annis in Judæâ, in medio terra Judæorum apud Hierosolymitanos versaturum & penitentiam Judæis constanter nunciaturum fuisse. Quo pacto Christus Judæis signum aut symbolum illorum, quæ de Judæorum exilio diceret, quærentibus appositisimè responderit: Gens hæc Judaica, mala & adulterina, ut quondam Israëlita tempore Jonæ signum querit, nec exitium ipsis annunciatum admittit sine longis symbolis more Prophetarum, signum ergo & symbolum Judæi habentio Jonæ sive Jonam Prophetam ipsiusve doctrinam & facta, habeant sibi ipsosmet Jonæ libros de exitio Samaritanorum Ninivitarum nomine, sciantque parem Judæorum fore fortunam, in dâci Judæis nunc exitium propinquum intra 40. annos, sicut olim per Jonam Samaritanis indictum exitium intra 40. dies. Pergit Vir doctus: De triduo sue mortis & sepulture Christum hoc loco immediatè & propriè non agere, ipsa fatorum comparatio quoad omnes partes subindicat. Neque enim Jonas triduo illo mortuus ut*
- Chri-

Christus, sed vivus oravit pro populo Israelitico. Christus igitur triduum suae functionis sive trium annorum ambitum vix multò longiorem fore denunciavit, quia Christum diutius non essent toleraturi sed maturimè è medio sublaturi. Neque Christus triduo integro tribusve diebus & noctibus integris in sepulchro fuit sed in tertium solùm diem, nec nisi duabus iisque non integris noctibus. Tribus verò annis integris & paulò ultra, tribus cum dimidio, vitam docendo apud Judaeos transegit. Atque hæc omnia ita von der Hardt, quod existimavit, literam in textu Jonæ pressam immanes absurditates involvere, maximè & hanc, quod Jonas in ventre ceti vivus supponendus sit. Cui quidem difficultati ita occurrit nuperrimus in Jonam Commentator, Brandanus Henr. Gebhardi, Theologus Gryphisvaldensis, ut post Peterfenium ad h. l. statueret, Jonam in mare projectum mox suffocatum mortuumque à ceto deglutitum esse, cum verò ab ipso rursus evomeretur, à Deo per miraculum in vitam revocatum fuisse, qui idem & historiam Jonæ totam typicè de Christo post mortem & resurrectionem suam per Apostolos gentibus penitentiam & remissionem peccatorum prædicante exponit. Vide Jonam ipse enucleatum p. 46. sqq. 89. sqq. 139. sqq. Unde & addit porro, Jonam preces illas haud in ventre ceti, sed, postquam cetus illum evomisset, & post resurrectionem suam fudisse. p. 63. sqq. Jam verò Hardtium hæc refutavere Biermannus, Olearius, Wolfius; maximè verò Jo. Henr. à Seelen in examine hypothesos exegeticæ de Jonâ ænigmatico, quos autores laudat & hic cel. Walchius in exercitatione de variâ indole interpretum Scripturæ sacræ C. 1. §. 11. p. 33. 34. Quod restat, historiam Jonæ fabulis penitus annumeravit Rabbinus ille Patavinus, cujus argumenta recensentur in libello: recueil des pensées du Comte J. O. (Oxenstirn) sur divers sujets T. 5. p. 86. sqq. Rationes verò illius destructas vide in Bælii dict. hist. & crit. titulo *Jonas*.

- (f) Libellum Judith ob summas difficultates historicas heic occurrentes nec sanè solvendas in piam fabulam vertit Jo. Christoph. Artopæus, Historicus olim Argentoratensis in meletemate historico, quo disquiritur, utrum narratio de Judith & Holopherne historia sit, an epopœia? & quod Argentorati A. 1694. prodiit. Lutheri aliorumque sententiam se hic secutum Vir doctus profiteatur. Ita nempe & H. Grotius sensit, & ante hunc Chytræus, Beroaldus, Reincccius, ita & ex recentioribus in prolegomenis in Judith Jo. Alb. Fabricius. Difficultates historicas nec Rob. Bellarminus solvit, cui pec. exercitationem in historiam Judith heic opposuit Christianus Kortholtus, neque etiam, qui veritate historix Judithæ libellum Gallicum Parisiis A. 1690. scripsit novamque hic sententiam ferè dedit, Bernhardus de Montfaucon. Confer hic, si placet, cel. Buddei histor. Eccles. V. T. T. 2. p. 611. sqq.
- (g) Uterque sanè libellus fabulam olet. Confer Spanhemii disput. 10. de libris Apocryphis & cel. Buddei hist. eccles. V. T. T. 2. p. 775. sqq. quicquid heic ajat cum Pontificiis Huetius in demonstratione Evangelicâ, prop. 4. eo loco, ubi de prophetiâ Danjelis disserit.
- (h) Itaque epithalamium hoc Salomonæum non est, uti putavere ii, quos in diss. de restâ Theologiæ propheticæ conformatione p. 38. nominavimus, quibus & accensendus venit Jac. Basnagius in histoire du vieux & du nouveau

Testament p. 110. Neque verò & illud, uti cel. von der Hardt in *enigm. prisci orbis* f. 243. statuit, historiam Jo. Hyrcani, Pontificis & Principis Judæi refert, quam sententiam refuratum in *diff. epistolicâ* ivit J. H. à Seelers Lubecæ A. 1726. editâ. De aliâ itaque eâque mysticâ applicatione quæstio est, ubi paucis monemus, à vero hic aberrare G. Arnoldum, qui sponsum, qui in hoc cantico celebratur, non esse Christum, quæ communis sententia est, sed spiritum sive hominem internum & sponfam cœlestem Sophiam dixit in dem *pöetischen Lob- und Liebes-Sprüchen von der ewigen Weisheit nach Anleitung des Hohen-Liedes Salomonis*, errare & Pontificios, quæ sponfa illa Maria virgo est, errare denique & Coccejum cum sequacibus, qui futura Ecclesiæ fata cum septem periodis suis & Antichristo quoque & hæreticis in hoc Cantico viderunt. Confer hic Petri Joncourti *entretiens sur les différentes methodes d'expliquer l'Écriture & de prêcher, de ceux, qu'on appelle Coccejens & Voëtiens dans les Provinces unies*, entr. 3. p. 268. sqq.

§. 10.

Ad parabolas N. T. nunc citato gressu pergimus. Mirum est, in Evangelio Johannis nullas inveniri parabolas (a). Itaque ex Evangeliiis Matthæi, Marci & Lucæ extrahendæ illæ veniunt (b). Apud Matthæum habentur XVIII. Ita quippe Matth. VII. 24. sqq. exstat parabola de domo petræ vel arenæ inædificatâ, quæ & Luc. VI. 48. 49. repetitur (c), Matth. XI. 16. 17. de pueris in foro sedentibus, quæ & Luc. VII. 32. recensetur (d), Matth. XIII. 3. sqq. de semine variis terræ generibus infito, quæ & Marc. IV. 3. sqq. Luc. VIII. 4. sqq. occurrit, ibidem comm. 24. de Zizaniis ab inimico bono semini immistis (e), comm. 31. 32. de grano sinapis (f), quæ & Marc. IV. 31. 32. Luc. XIII. 19. XVII. 6. exstat, comm. 33. de fermento (g), uti confer & Luc. XIII. 21. comm. 44. de thesauro in agro abscondito (h), comm. 45. 46. de margaritâ (i), comm. 47. de sagenâ in mare projectâ (k), comm. 52. de œconomo è thesauro suo antiqua & nova proferente (l), Matth. XVIII. 23. sqq. de injusto œconomo, cui Dominus remiserat omnia, qui verò conservo debitum exile remittere noluit (m), Matth. XX. 1. sqq. de patrefamiliâs & operariis in vineâ (n), Matth. XXI. 28. 29. de duobus filiis in vineam abire recusantibus, ibid. comm. 33. sqq. de vinitoribus œconomi, servos ipsius, denique & filium occidentibus, quæ & Marc. XII. 1. sqq. Luc. XX. 9. sqq. reperitur, Matth. XXII. 2. sqq. de Rege nuptias filio parante (o), Matth. XXIV. 43. sqq. de œconomo & ser-

servis vigilantibus (p), ubi & Marc. XIII. 34. Luc. XII. 36. sqq. conferri potest, Matth. XXV. 1. sqq. de decem virginibus (q) & ibid. comm. 14. sqq. de talentis à Domino servis concreditis, qualis & Luc. XIX. 12. sqq. exstat (r). Marcus unicam saltem parabolam solus recenset C. IV. 26. sqq. de semine semel jacto sponte progerminante (s). Lucæ denique foli XV. parabolæ vindicandæ sunt. Ita Luc. VII. 41. 42. habetur parabola de trapezita debitoribus duobus debita condonante (t), Luc. X. 30. sqq. de Samaritâ Judæo in viâ Hierichuntinâ vulnerato misericordiam exhibente (u), Luc. XI. 5. sqq. de amico mediâ nocte ad panes commodandos requisito (x), Luc. XII. 16. sqq. de divite in divitiis suis stolide sibi blandiente, Luc. XIII. 6. sqq. de ficu sterili tandem excisâ (y), Luc. XIV. 16. sqq. de magno convivio, quod invitati recusavere, ibid. comm. 28. sqq. de ædificaturo turrim & comm. 31. 32. de Rege in bellum ituro antea probè deliberantibus, Luc. XV. 4. sqq. de ove & drachmâ perditis (z), ibid. comm. 11. sqq. de filio perduto (aa), Luc. XVI. 1. sqq. de prudentiâ æconomi injusti, ibid. comm. 19. sqq. (bb) de divite epulone & Lazaro paupere (cc), Luc. XVII. 7. sqq. de servo voluntatem Domini faciente, Luc. XVIII. 2. sqq. de viduâ ab injusto Judice precibus auxilium impetrante (dd), & comm. 10. sqq. de Phariseo, & publicano (ee). Itaque in tribus hisce Evangeliiis XXXIII. parabolæ recensentur, quibus vel rationes regni cælorum (ff) & æconomiæ divinæ cum hominibus vel officia fidelium explicantur.

- (a) nisi huc referas similitudines Joh. III. 8. 29. IV. 10. sqq. 35. sqq. quem posteriorum locum in diss. de operâ ministerii Evangelici adumbratâ sub emblemate collectionis, quæ fit tempore messis, Bremæ A. 1719. exposuit Danj. Gêrdes, C. X. 1. sqq. XII. 24.
- (b) Sic parabolâ Evangelicâ uno fasciculo comprehendit Erasmus, libro parabolâ seorsim edito A. 1614. 12. Spectant & huc Levini Lemnii similitudines & parabolâ A. 1626. 12. editâ, ut alios Autores à Lipenio in Bibliotheca Theologicâ, voce *parabola* citatos taceamus.
- (c) Sensus hujus parabolâ facilis est. Alii ad adagia verba hæc referunt. Vide Schotti adagia N. T. p. 21.
- (d) Hanc parabolâ datâ operâ idiomate Belgico explicavit Jo. d' Outrein.
- (e) Nota, per *semen* hic non intelligi verbum Dei, ut aliâs, sed fideles. Parabola hæc prophetica est, licet ad fata Ecclesiæ N. T. singularia nimis pressè applicetur à Vitringâ in explicatione hujus parabolâ §. 94. sqq.
- (f) Granum sinapis non est Christus, nec Evangelium, sed Ecclesia Christiana, quæ

quæ sensim & quidem à parvis valdè initiis ad immensum crevit. Et hæc parabola suo sensu prophetica est. Vel fides hic intelligitur, quæ à parvis initiis maximum subinde incrementum sumit. Vide Marckii syll. ad sel. textus N. T. exerc. 4. §. 12. p. 132.

- (g) Sunt, qui fermentum in bono, sunt, qui in malo sensu fumant. Illi per fermentum intelligunt Evangelium, cujus prædicatio totum mundum pervasit. Hæc communis sententia est, quam & ad hanc parabolam sequuntur Melchioris, Vitringa & Marckius. Hi corruptionem Christianismi in doctrinâ & cultu, quæ sensim sensimque totam Ecclesiam pervasit. Ita van Til & Huyfinga in h. l. ira Teelmannus in explicatione hujus parabole, quæ exstat in ipsius commentario critico & Theologico ad Luc. XVI. p. 54. sqq. ita Gurtlerus in lexico vocum typico-Propheticarum ad vocem *fermentum*, ita Theoph. Amelius sive Pet. Zornius in der Erörterung der dunkelsten Schrift-Stellen im N. T. P. 1. p. 461. sqq. qui & subinde per *ἡεῖα σάρα* farinæ intelligunt Zosimum, Jo. Jejunatorem & Bonifacium III. id quod oppido contortum, rectè observante Marckio in sylloge diss. ad selectos textus N. T. ex 4. §. 13. p. 133. & H. Scharbau in paregicis philologico-theologicis P. 2. p. 46. Aliâs argumenta utriusque partis æquale ferè robur habent.
- (h) Thesaurus hic Ecclesia vera est, sæpius abscondita & invisibilis, vel doctrinâ Evangelii, quam illa proficitur. Vel Christus fuerit ille aut bona gratiæ & gloriæ, in agro Ecclesiæ invenienda. Vide Marckium l. c. §. 14. p. 1. 36. 37.
- (i) Margarita vel Christus est vel doctrinâ Evangelii, vel Ecclesia, vel salus per Christum parva. Vide Marckium l. c. §. 15. p. 159.
- (k) Per sagemam intellexerim Ecclesiam visibilem, uti Huyfinga ad h. l. non verò verbum Evangelii, uti van Til & Vitringa ad h. l. qui & hanc parabolam non de judicio extreme sed de statu Ecclesiæ prospero adhuc futuro explicant, ubi boni à malis separandi & sic Ecclesiâ expellendi & inferno adjudicandi sint.
- (l) Hoc de V. & N. T. communiter explicatur, rectiùs de doctrinis fidei jam olim cognitæ & nunc demùm clariùs revelatis. Nolim hic cum Oleario ad scripturæ sacræ literam & sensum spiritualem præcisè respicere, vel cum Ellnero *vetera & nova vasa* intelligere, quæ vel irrogenitos vel regenitos significent.
- (m) Parabola hæc expositionem adjunctam habet. Mirus hic explicationis Prophetiæ, cum tamen parabola hæc prædeutico-elenctica sit, excessus est, quem committunt Nic. Gurtlerus in systemate Theologiæ Profericæ p. 542. S. van Til ad h. l. & C. Vitringa ad hanc parabolam putantes, per *ὄφθαλμοὺς* Romanum Pontificem, per conseryum vel Patriarcham Constantinopolitanum, vel testes veritatis & Ministros Evangelii designari.
- (n) Haud dici potest, quàm diversa sit interpretum in explanandâ hâc parabola mens. Ostendunt hoc maximè cogitata recentiorum Melchioris, Huyfingæ, Vitringæ, d'Outreïn, Grænevægen, Trilleri, Peterfenii, anonymorum in dem Berlinischen Heb-Opffern, Schrammii, Hafai, Hederichii,

richii, Ouseelii, Lœfleri, Moshemii, Gerdesii, quæ heic recensere nimis industria opus foret. Nos, qui in omnibus istis hypothesibus difficultates observamus haud facile superabiles, existimamus, Christum parabolâ hâc inter Judæos notissimâ usum, eo saltem fine, ut ostenderet, nihil tanto-perè Deo displicere, quàm genium illum mercenarium, quo acti homines, maximè verò Ministri Evangelii pro laboribus suis & bonis operibus mercedem ab Ipso possant. Arbitrio itaque & gratiæ divinæ hoc in solidum esse relinquendum, nec Deo manus hîc ligandas. Futurum aliàs, ut, qui primos sese existiment, ultimi evadant, imò gratiâ divinâ excidant prorsus, eosque ex tot vocatis solos sed paucos electos esse Dominoque probari, qui nihil deberi sibi existiment, sed omnia gratiæ ipsius velint referenda. Itaque nihil speciale hîc de operariis, de vineâ, de diversis vocationis ad operandum horis, de denario, de murmure determinandum censemus, etsi cogitata homiletica omnium interpretum, quæ suâ subinde probabilitate sese commendant, haud prorsus rejiciamus multæque omnino applicationes hîc utique fieri possint. Confer, quæ dudum hanc in rem scripsimus in diss. nova de pacto inter Deum Patrem & Filium p. 8.

- (o) Nota, per hominem veste nuptiali haud indutum, per ἑταῖρον Antichristum hîc intelligi ab iis, quibus familiare est, parabolas in vaticinia vertere. Ita hîc Melchioris, Vitringa, d' Outrein &c. Mirum est, in eandem sententiam descendisse A. L. Königsmannum in diss. de homine veste nuptiali non induto Kilonii A. 1711. editâ.
- (p) Nota, per servum, qui conservos plagis afflixit, comm. 49. intelligi à Vitringâ & aliis Pontificem Romanum.
- (q) Parabolam hanc ad tempus excidii Hierosolymitani Hammondus, ad judicium in mundum, quod millennium Apocalypticum antecedit, van Til & Huyfinga, sed malè referunt. Prorsus enim ad judicium extremum spectat. Num decem virgines sint Italia, Gallia, Germania, Anglia, Helvetia, Belgium, Bohemia, Hungaria, Dania, Suecia, contra Grænevvegenium & Vitringam disquirat H. Scharbau in parergis T. 2. p. 47.
- (r) Et hanc parabolam prophetice explicat Vitringa, mirisque modis, quid per unum, duo, quinque talenta intelligatur, determinat d' Outrein notatus eapropter à Scharbavio l. c. p. 48. Confer hîc potius L. H. Theringii diss. de benè administrando talento in Miscell. Lips. T. 7. obs. 154. p. 265. sqq. & diss. nostram alteram de pacto inter Deum Patrem & Filium p. 12.
- (s) Parabolam hanc datâ operâ explicatum ixit Jo. d' Outrein in appendice ad parabolas Luc. XV. de filio prodigo & Luc. XVI. de œconomo injusto, linguâ Belgica. Quid hîc per semen intelligi debeat, ex Matth. XIII. 24. sqq. argui potest.
- (t) Confer hîc cl. Rusii harm. Evang. T. 1. p. 983. sqq.
- (u) Nota, peccare 1. qui hanc parabolam in historiam vertunt, quod à quibusdam factum, 2. qui eam de primo homine ex felice statu in miserrimum lapsu interpretantur, uti Pontificii, quos hîc refutat Franzius de interpret. Scr. sacræ p. 763. 764. 3. qui per Samaritanum Christum, per hominem à latronibus vulneratum populum Judaicum, per latrones diabolos, per oleum

& vinum gratiam justificantem & sanctificantem , per hospitium Ecclesiam , per hospitem Ministros Evangelii , per duos denarios V. & N. T. per id , quod amplius infumturus esset hospes , consilia Apostolorum privata intelligunt , uti Vitringa. Sunt hæc cogitata homiletica , quæ scopum parabolæ haud feriunt. Nota 4. verba comm. 36. ita interpretanda esse : *quis horum trium tibi videtur proximi officio functus erga eum , qui in latrones incidat ?* Ex quo & prono nexu sequitur , vulneratum hunc , licet Judæum , Samaritæ quoque proximum fuisse , adeoque , proximum , qui amandus sit , esse quoque inimicum. Vid. cl. Rusii Harm. Evang. T. 2. p. 531. sqq.

- (x) Hic per amicum peregrè advenientem Vitringa intelligit gentiles , per amicum panes petentem Apostolos , converfores gentilium , maximè Paulum , per amicum panes dantem Christum , per mediam noctem tenebras spirituales , quæ tunc mundo incubabant , per tres panes gratiam Christi in tres mundi partes Matth. XIII. 33. erogandam. Ast quis non videt , gratis hæc fingi ?
- (y) Hanc parabolam datâ operâ lingua Belgicâ exposuit Jo. d' Outrein , qui idem & historiam illam de ficu sterili maledictâ Marc. XI. 12. sqq. in parabolam vertit & eadem ratione in illam commentatus est.
- (z) Quæritur , num per 99. justos hic intelligantur justi saltem putativi & suâ saltem falsâ opinione tales vel re verâ justi aut beati in caelis ? Prima sententia sine dubio præstantior est. Vide tamen Spanhemii dubia Evangelica P. III. p. 14. sqq. Hackspanii notas Phil. Theol. in Script. S. P. 3. p. 332. 333. Sauberti opera posthuma p. 114. Marckii exercit. text. 32. p. 345. sqq. Fabricii Cod. apocr. N. T. P. 2. p. 572. & Bibl. Brem. Cl. 1. fasc. 2. num. 4. p. 99. sqq.
- (aa) Duos istos filios , & natu majorem quidem Judæos , natu minorem vero gentiles designare putant Melchioris & Vitringa ad hanc parabolam & d' Outrein tum in explic. Belgicâ hujus parabolæ , tum in observationibus miscellaneis tractatui de Melchisedeche non Henocho affixis p. 163. sqq. E contratio filius prodigus populum Judaicum designat Driesenio & Creyghtono , cui hanc in rem pugna cum d' Outreinio intercessit. Torquentur hic omnia. Id quod & ex eo liquet , quod comm. 15. *εις των πολλων* Vitringæ Philoſophi sunt , d' Outreinio Diabolus.
- (bb) Hanc parabolam datâ opera illustrârunt Melchioris Opp. T. 2. p. 617. sqq. Lomejerus , Teelmannus , Vitringa , d' Outrein & quam maximè Ant. Driesenius , qui 1. illos refutat , qui per œconomum principes populi Judæici , Sacerdotes , Scribas & Phariseos intelligunt , citatos ad reddendas rationes ob ministerium sctum male gestum & per propriam conscientiam & per Johannem Baptistam & per Messiam ipsum , qui & fodere h. e. per opera justificari nequiverint & mendicare h. e. justitiam Christi expetere noluerint , sed ad conciliandos populi animos & illi permiserint , non tantum olei & frumenti sacris templi impendere , 2. etiam populi obligationem , quâ adstringebatur legi , magnam partem solverint , ipsius favorem aucupantes , qui & excisa Republicâ Judaicâ , illos in tabernacula sua receperit , 2. ita hanc parabolam exponit , ut ajat , parabolam hanc spectare ad publicanos , quales

& exstiterint quidam Christi discipuli, hos ab Imperatore Romano, ob malam administrationem removendos, tabulas deinceps, in quibus cujusvis facultates fuerint consignatae, mutavisse, ut post remotionem suam invenirent, qui ipsos reciperent. Prudentiam verò hanc laudasse non hominem illum divitem, qui sit Imperator Romanus, sed Dominum œconomum, h. e. Procuratorem Judææ, qui itidem, uti publicani in minori, ita ipse in majori Cæsarem defraudaverit. Hæc Driessenius in diatribæ de principiis & legibus Theologicæ emblematicæ, allegoricæ, typicæ & propheticæ p. 93. sqq. Jam & per æterna tabernacula Ecclesiam N. T. cum Teelmanno, Driessenio, aliis, & per amicos Apostolos intelligendos esse docuit Vir ingeniosus, Jo. Per. Grünenbergius in diss. ad h. l. Probabilius alii per amicos Deum & Christum quoque intelligunt, utpote qui soli in æterna tabernacula recipere possunt & charitate erga pauperes administratâ *φίλοι* redduntur Danj. IV. 24. et si heic juxta alios Angeli quoque intelligi possint, qui animas in cœlum deferunt Luc. XVI. 22. vel juxta communem interpretationem *recipiant vos* explicari satis bene possit per *recipiamini*. Mira est B. P. Karlii sententia, per *φίλοι* gentes esse intelligendas, Christum enim *discipulis commendare*, ut ex bonis Domini, lege videlicet cærimoniali & typicâ jam abrogatâ & terrâ Canaan jam relinquendâ (hæc enim per divitias iniquas vel malè administratas intelligit) *sanctiore prudentiâ* lucrum faciant, nempe, ut his venditis h. e. abdicatis, pretium eorum sive internum valorem, h. e. τὸ πλεονέκτημα τῶν πνευματικῶν διδωσιν sibi comparatam dent pauperibus, h. e. predicent gentibus, eos cum gaudiis recepturis in cœtibus suis sempiternis, è Judæâ, sicut anima è corpore mortuo emigrat, emigraturos. Vide Museum Bremense Vol. I. P. 2. n. 1. §. 18. p. 209. 210. Sed quàm frigida hæc sint, quivis videt.

(cc) Sunt, qui parabolam hanc non putent, sed historiam, parabolico modo propositam. Sed dissentiunt communiter Interpretes. Autores huic spectantes recensuit cl. Wolfius in curis ad Evang. p. 701. qui & illos dat, qui parabolam hanc datâ operâ explicavere & quibus saltem Groenevvegen atque Vitringam adjicimus. Mira circa allegoricam & propheticam illius explicationem Lomejeri, Teelmanni, quem & Vitringa hic sequitur, & Deusingii somnia in diss. de rectâ Theologicæ typicæ conformatione p. 24. sqq. recensuimus. Add. cl. Rusii harm. Evang. T. 2. p. 793. sqq.

(dd) In hanc parabolam datâ quoque operâ scripsit Jo. d' Outrein. Vide de balsem Gileads p. 163. sqq. Vitringæ Judex injustus sunt Imperatores Romani, vidua verò Ecclesia Christiana, quæ à Constantino M. tandem exaudita dicitur. Sed & hæc explicatio frigidissima est.

(ce) Hic Vitringa per Phariseum Judæos, per publicanum gentiles representari putat.

(ff) Nemo luculentius evolvit, quid *regnum cœlorum* in parabolis sit, Joanne d' Outrein in expl. parab. Luc. XVI. 16. §. 369. sqq. cui tamen addendus est Johannes Melchioris in fatis Ecclesiæ secundum parabolas selectiores ex Matthæo C. 2. p. 99. sqq. Uno verbo: Est Ecclesia N. T. & œconomia illa

illa divina, qua Deus in gubernandâ illâ utitur. Phrasîs est Judæis familiaris, qui vero per *regnum cælorum* subinde & alia intelligunt, uti patet ex allegationibus à Lightfooto ad *March. III. 2.* allatis, quas & repetit Læfferus in expl. parabolæ de patrefamiliâs & operariis in vineâ, ubi p. 121. & sqq. confer.

§. 11.

Dijudicari ex his velim, num dentur quoque parabolæ historicæ. Scilicet inficiamur quæsitum, contradicente licet Glassio, qui *Luc. X. 30. sqq. XVI. 19. sqq.* veras historias referri putat (a). Quod cum ita sit, quæritur porro, quænam ergò parabolæ sint criteria distinctiva, ab historiis illas separantia. Respondemus, hoc tum ex ipsâ narratione maximam partem liquere, tum ex additâ inscriptione *παροιμίας*, & vocis *ἁμοιόσεως*. Pauca exempla dubia videri possint, uti illa Glassii & *Luc. XVI. 1. sqq.* Multum heic se torquet Guil. Saldenus, qui & ipse tamen dubium saltem parabolæ criterium adfert (b). Nomina verò propria & in parabolis, uti in aliis fictionibus, poni posse, non video, quid impediât. Infamis verò impietatis specimen est, miracula Salvatoris in meras parabolâs vertere, quod post Spinosam (c) nuper in Angliâ fecit *Thomas Woolston*, ad numellas eapropter (*the pillory* vocant Angli) meritò publicæ ignominie expositus (d).

(a) in *Philol. sacrâ L. II. P. 1. tr. 2. sect. 5. art. 2.*

(b) in *otiiis Theologicis L. 6. exerc. 5. de parabolis Evangelicis §. 7. sqq. p. 699. sqq.*

(c) Certè Spinoza ea, quæ de resurrectione Christi in Evangeliiis exstant, allegoricè saltem interpretanda existimat, ep. 23. & 25. ad Oldenburg. Ita & Deusingius *Joh. V. 28.* de resurrectione mysticâ saltem explicat in *Bibl. Brem. cl. 1. fasc. 6. n. 2. p. 805.* refutatus ab H. C. Engelecke *pec. diff. Rostochii A. 1726.* editâ.

(d) tum in libello, cui titulus *Moderator, tum in variis discursibus upon the miracles of our Saviour in view of the present controversy between Infidels and Apostates* London 1727. 1728. 8. Vide Armandi Cappellæ *Bibliothèque Angloise T. 15. P. 2. p. 519. sqq.* qui optimo jure hæc occasione reprehendit Theologos, Historias quoque Biblicas allegoricè interpretantes, quos & Capite sequente perstringemus. Woolstoni impietatem istam cum aliis graviter reprehendit & refutavit Reverendiss. Episcopus Londinensis, D. Gibson in epistolâ pastorali præstantissimâ ad Ecclesiâs Londinensem & Westmonasteriensem scriptâ, Hannoveræ Germanicè editâ p. 27. sqq.

§. 12.

Jam & ex illis, quæ diximus, argui potest, num statuamus, dari parabolâs propheticas. Scilicet dantur utique quædam, sed genera-

neralia saltem Ecclesiæ fata depingentes. Modus quippe hîc in rebus tenendus est & excessum vitare oportet, quo omnes ferè parabolæ in vaticinia vertuntur, omnesque parabolæ circumstantiæ secundùm filium hoc propheticum explicantur. Sic peccârunt post Cœccejum Abrah. Gulichius (a), Jo. Melchioris (b), Jo. Lomejerus (c), Jo. Huyfinga (d), Henr. Teelmannus (e), Herm. Deusingius (f), Sal. van Til (g), Henr. Grœnewegen (h), Camp. Vitringa (i), Nic. Gûrtlerus (k), Jo. d' Outrein (l), Jo. Creyghtonus (m), Ant. Driefsenius (n) alii, quibus ex nostris ferè Andr. Lud. Kœnigsmannus (o) addi potest, ut Peterfenius (p) jam taceamus. Contrariam inter Reformatos viam iniere Saldenus (q) & Marckius (r). Ex nostris laudandi hîc sunt Henr. Scharbau (s) & Frid. Simon Lœflerus (t). Res ex ipsâ parabolæ inspectione patet. Sensus quippe propheticus non inferendus sed extrahendus est. Et opus est, sponte ut fluant omnia, rebusque violentia absit.

- (a) in Theologiâ Propheticâ, de quâ vide introd. in hist. Theol. lit. P. 1. p. 103.
- (b) in fati Ecclesiæ secundùm parabolæ selectiores ex Matthæo & in enucleatione parabolæ ex quatuor Evangelistis. Exstant in operibus, quæ Herbornæ A. 1693. 4. edidit God. Jungfius.
- (c) Vide diss. de rectâ Theologicâ typicâ conformatione p. 24.
- (d) in commentariis Belgicis in Matthæum datis & Hagæ Comitum atque Lugduni Bat. editis.
- (e) Vide diss. de rectâ Theol. typicâ conformatione p. 24.
- (f) Vide eandem ibidem.
- (g) in commentario Belgico in Matthæum, qui primùm Amstelodami, postea auctior Dordraci prodit.
- (h) Hic edidit *den mond der opperste wysheyd geopend in de verborgentheden van ouds af verzwegen ofte een uytlegginge van de vornaamste godlycke Geheymnissen voorkommende in de XIII. XX. XXII. XXIV. en XXVste Capitelen Matthæi.* Amsterdam 1686. 4.
- (i) Hujus exstat *Verklaring van de Evangelische parabolën cum notis Jo. d' Outrein.* Versio Germanica prodit Francofurti A. 1717. 4.
- (k) Hujus explicatio vocum typico-Propheticarum & systema Theologiæ Prophetiæ hic conferenda sunt.
- (l) Hic parabolæ Luc. XV. 11. sqq. XVI. 1. sqq. Matth. XI. 16. sqq. Luc. XIII. 6. sqq. Marc. IV. 26. sqq. Belgico idiomate explicavit. Editio secunda, ubi explicationem parabolæ de filio perduto contra Jo. Creyghtonum defendit, prodit Amst. 1699. 4. Habetur & hujus libri editio Germanica.
- (m) Hic edidit naader onderzoek van de parabel van den verlooren Soon door een Liefhebber der Waarheyd. Franeker 1699. 4.

- (n) Vide hujus diatriben supra p. 19. citatam.
 (o) in diss. de parabolis Christi propheticis, Kilonii A. 1708. editâ.
 (p) Vide das Geheimnis der Widerbringung aller Dinge T. 1. P. 2. n. 63. f. 53. sqq. ubi parabolâs istas septem Matth. XIII. de septem N. T. periodis ad analogiam septem Ecclesiarum Apocalyptricarum explicat.
 (q) in oris Theologicis L. 4. exerc. 5. de parabolis Evangelicis §. 6. p. 698. 699.
 (r) in sylloge diss. ad selectos textus N. T. exerc. 4. §. 20. sqq. p. 149. sqq. ubi Cocceum maximè, qui ad Matth. XIII. septem istas parabolâs septem N. T. periodos representare statuit, refellit & argumenta luculenta contra sensum harum parabolârum propheticum profert.
 (s) in Parergis phil. theol. P. 2. diss. 2. quæ agit de excessibus interpretationum propheticarum in explicandis parabolis. Hic vero maximè Jo. d'Outrein argumenta §. 9. p. 55. sqq. refellit, quæ in præambulo ad explicationem parabolârum de filio perduto & dispensatore iniquo proposuerat.
 (t) in expl. parabolâ de patrefamiliâ & operariis in vineâ p. 156. sqq.

§. 13.

Scilicet ponendâ sunt regulæ (a), ad quas explicationes parabolârum exigere debet Interpres sapiens. Hæ vel generales vel speciales sunt. Generales: ad antecedentia & consequentia hîc respiciendum, eumque sensum eligendum, qui minimas difficultates patitur & suâ sponte, consideratis omnibus, in animum labitur. Speciales: in parabolis non ad omnes circumstantias sed ad id saltem, quod principale est, ad scopum nempe parabolâ attendendum eaque in explicatione haud vexanda, quæ ad decôrândam saltem ornandamque parabolam pertinent scopumque non feriunt, nullumque alium sensum mysticum fingendum, nisi qui expressè vel saltem satis clarè ex verbis effluat. Patet hinc, quî Theologia parabolica argumentativa sit, quî secus (b). Certè sensus mysticus (c) hîc nimis amplificandus haud est, ne quidlibet ex quolibet eruatur, quod nefas (d).

- (a) Conferri hic merentur Glassius in Philol. sacrâ L. II. P. 1. tr. 2. sect. 5. art. 4. Dannhavverus in hermenevticâ sacrâ p. 453. sqq. Gomarus ad Matth. XXII. Operum T. I. f. 81. & Saldenus l. c. §. 5. p. 697. 698. itemque Læstherus l. c. p. 156. sqq. Alia hîc dant Teelmannus l. c. p. 11. sqq. qui th. 7. urget, omnium verborum in unaquaque parabolâ rationem habendam & adaptationem ad sensum spiritualem *ἀρεθῶς* & enixè quarendam esse, Melchioris in fatis Ecclesiæ secundum parabolâs C. 1. d'Outrein & Vitringa in libris citatis, qui tamen posterior in methodo homileticâ C. 3. §. 13. p. 64. 65. hîc parcior est.

(b)

- (b) Vide Glasium in Phil. sacrâ L. 2. P. 1. tr. 2. sect. 1. art. 3. can. 5. sect. 5. art. 4. can. 6. Saldenum l. c. p. 698. Teelmannum l. c. p. 22. & Pfeifferum in thes. herm. C. 3. can. 11. p. 170. maximè verò Calovium in Systemate loc. Theol. T. 1. p. 669. sqq. ubi contra Pontificios & Socinianos docet, Theologiam quoque parabolicam suo modo argumentativam esse.
- (c) Sensus mysticus parabolæ declarat, quid per parabolam significetur, adeoque *ἐπιδοσεως* sensus literalis est, licet in relatione ad *παραβολήν* mysticus dici possit, rectè observante Glasio in Phil. sacrâ L. 2. P. 2. tr. 1. sect. 1. can. 3. n. 1.
- (d) Exempla ex Patribus, parabolæ sic subinde interpretantibus collegit Danjel Whitby in diss. de S. Scripturarum interpretatione secundum Patrum Commentarios p. 196. sqq. 199. sqq. Qui plena hic pocula anhelaverit, adeat Commentatores Pontificios in Evangelia, qui allegoricas illas parabolæ interpretationes & ex Patribus recentent & adoptant ipsi & augent.

CAPUT SECUNDUM

DE

RECTA THEOLOGICÆ ALLEGORICÆ CONFORMATIONE.

§. 1.

Aλληγορία *diversiloquium est*, ubi aliud dicitur, aliud intenditur (a). Estque vel *verborum*, vel *rerum*. Illa est troporum, maximè metaphoræ continuatio (b). Hæc rei alicujus mysticæ per aliam in Scripturis sacris narratam eamque haud fictam representatio (c). Patet hinc, quæ differat illa à metaphorâ, à simili, à comparatione (d), hæc à typo (e), ab allusione (f), ab accommodatione (g).

- (a) Descendit enim ab *ἄλλο* & *ἀγορεύειν* vel *ἐγώφησεν* estque aliud dicere eo, quod dicitur. Vide de etymologiâ vocis Jo. Marckium in syll. diss. ad sel. textus N. T. exerc. 25. ad Gal. IV. 22. sqq. §. 9. 10. p. 798. sqq.
- (b) Ita definiunt illam Rhetores. Vide G. J. Vossii instit. Orat. L. IV. C. 11. §. 3. Exempla ejusmodi allegoriarum sacrarum conglomeravit Glasius in Phil. sacrâ L. 5. tract. 1. C. 20.
- (c) Hæc Glasii definitio est, quam exemplis ex Luc. XVII. 31. 32. Rom. X. 18. 1. Cor. V. 7. 8. 2. Cor. III. 7. 13. 14. Gal. IV. 22. sqq. Eph. V. 31. 32. p. 19-